

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ

Постановка проблеми. Оперативно-розшукова діяльність здійснюється з метою одержання інформації, її накопичення, обробки, аналізу й результатів застосування відповідних заходів. Робота кожного оперативного підрозділу пов'язана, у першу чергу, з виявленням, попередженням, розкриттям і розслідуванням злочинів. Наявність попередньої інформації про злочин і особу, що його вчинила, є основою його розкриття. Основною метою системи інформаційного забезпечення підрозділів оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України є всебічна інформаційна підтримка практичної діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю у прикордонній сфері на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних і інших заходів.

В умовах динамічної трансформації геополітичного простору, суперечливості процесів і наслідків глобалізації розширюється спектр загроз у прикордонній сфері. Це потребує ефективного управління інформацією, удосконалення інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності у сфері інтегрованого управління кордонами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених присвятили свої праці розробці методологічних основ системи національної безпеки, а також інформаційної складової державного управління у безпековій сфері. Серед них вітчизняні науковці - В. Горбулін, Г. Ситник, В. Косєвцов, Б. Олексієнко, А. Семенченко, В. Рижих, С. Мосов, М. Литвин, В. Телелим, В. Толубко, Л. Богатирьова, В. Маляренко, В. Малиновський, О. Цуруль, Є. Лук'янчиков та інші, а також зарубіжні вчені: Г. Атаманчук, М. Мескон, Г. Райт, Г. Саймон, Є. Смирнов, Р. Тейлор, А. Холл та інші. Науковцями досліджено різні аспекти даної проблеми, проте роль та особливості інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності потребує комплексного дослідження.

Метою статті є дослідження особливостей інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності у прикордонній сфері та визначити шляхи його вдосконалення.

Вклад основного матеріалу. Одним з основних завдань функціонування системи інформаційного забезпечення оперативних підрозділів у теперішній час є завдання інформатизації оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). Відповідно до відомчої інформаційної політики це завдання нерозривно пов'язано з формуванням інформаційного середовища підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, що складається з відомчих інформаційних ресурсів і інформаційної інфраструктури правоохоронних органів.

Стаття 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі - Закон) говорить, що ОРД здійснюється в інтересах кримінального судочинства. Використання даних, які отримані від оперативних підрозділів, істотно підвищує обґрунтованість рішень, які приймаються [4].

БІЛЕЦЬКИЙ

В'ячеслав

Олександрович,

заступник начальника Сумського прикордонного загону – начальник оперативно-розшукового відділу Східного регіонального управління Державної прикордонної служби України, м. Суми.

Анотація: у статті досліджено особливості інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності у прикордонній сфері та визначити шляхи його вдосконалення. Серед основних шляхів удосконалення інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності у прикордонній сфері автор вбачає узгодження підходів щодо збирання, оцінки і документування інформації; організацію системного обміну інформацією; застосування новітніх технологій у сфері оброблення інформації, її зберігання та передачі.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, інформація, оперативно-розшукова інформація, прикордонна сфера.

УДК 35.078.3:343.102
:341.221.27

Згідно статті 10 Закону матеріали ОРД використовуються:

- як приводи й підстави для порушення кримінальної справи або проведення невідкладних слідчих дій;
- для одержання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальній справі;
- для запобігання, припинення й розслідування злочинів, розвідувально-підривних зазіхань проти України, розшуку злочинців і осіб, безвісно зниклих;
- для забезпечення безпеки працівників суду й правоохоронних органів і осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, а також співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів, осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей;
- для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати ОРД, і інших правоохоронних органів;
- для інформування державних органів відповідно до їх компетенції [4].

Фіксація фактичних даних, отриманих у результаті проведення оперативно-розшукових заходів, у більшості випадків орієнтована на подальше їх використання в кримінальному процесі, але це поняття насамперед безпосередньо пов'язане із саме документуванням, що стає органічною частиною змісту ОРД. У випадку передачі інформації з таких документів у розпорядження органу розслідування або суду вони можуть бути з повною підставою віднесені до одного з видів джерел доказів - інших документів (ч. 2 ст. 65 КПК). Питання про перевірку їхньої вірогідності вирішується в процесуальному порядку, як і щодо інших фактичних даних, які одержали статус доказів з кримінальної справи [1, с. 223].

Тому досить помітна й значима роль оперативно-розшукової інформації в процесі доказування: вона визначає речі, предмети, факти, які являють собою зміст доказів; указують на людей, документи, які стають джерелами доказів.

Згідно статті 9 Закону, отримані в результаті ОРД відомості, які стосуються особистого життя, честі, гідності людини, якщо вони не містять інформації про здійснення заборонених законом діянь, зберіганню не підлягають і повинні бути знищені. Не підлягають передачі й розголошенню результати ОРД, які згідно законодавства представляють державну, військову й службову таємницю, а також відомості, які стосуються особистого життя, честі, гідності людини [4].

Збір інформації, її накопичення й обробка є безперервним і трудомістким процесом, що становить основну форму оперативно-розшукової роботи, головним напрямком якої є збирання конфіденційної інформації негласними методами.

У цьому контексті важливо визначити основні вимоги до оперативно-розшукової інформації, які вважаємо за доцільне сформулювати наступними характеристиками:

- точність та вірогідність. Точність характеризує ступінь деталізації інформації, її наближення до оригіналу. Точність нерозривно пов'язана з вірогідністю - об'єктивно вірним відображенням подій, явищ, стану об'єкта. Слід зазначити, що несвоєчасна передача інформації знижує характеристики її повноти й вірогідності, тому що вона застаріває. Між повнотою й оперативністю інформації існує об'єктивне протиріччя. Для більшої повноти інформації необхідно витратити більше зусиль і часу для її одержання, переробки, аналізу, що знижує ступінь оперативності;
- лаконічність. Лаконічність передбачає насиченість інформації, скорочує час та ресурси для її передачі й сприйняття. Однак лаконічність не повинна досягатися на шкоду точності, повноті, вірогідності;
- логічність викладу. Це неодмінна умова сприйняття текстової інформації, яка передбачає послідовність, доказовість, ясність мети, досягненню якої покликана служити повідомлення. Логічність припускає також однозначність інформації, оскільки у системі різних правоохоронних органів інформація повинна однаково розумітися

всіма користувачами оперативно-розшукової інформації. Тому необхідним є уточнення змісту різних понять і термінів, їхня уніфікація, що виключить різночитання.

– оптимальність та повнота. Складність цієї характеристики полягає в тому, що в практиці ОРД не вироблено єдиних критеріїв повноти щодо оперативно-розшукової інформації. Тому виникають проблеми в процесі оперативно-розшукової діяльності щодо, наприклад, подання про підстави постановки громадян на різні види обліку; межі вивчення особи, необхідних для визначення моменту реалізації оперативно-розшукових справ тощо;

– комплексність. Ефективне рішення оперативно-тактичних завдань можна досягти тільки на основі систематизованої інформації, що поєднує у собі різні відомості, отримані з різних джерел і логічно пов'язані;

– відповідність рівня надходження та використання оперативно-розшукової інформації для прийняття рішень. Чим вище в ієрархії супідрядності регіональна система накопичення інформації, тим більша кількість низових підрозділів можуть нею скористатися. Існує й зворотний зв'язок: чим більше з низових оперативних підрозділів надійде в централізований банк даних інформації, тим оптимальнішими будуть прийняті рішення щодо боротьби зі злочинністю;

– цінність (корисність). Інформація має відповідати меті оперативно-розшукової діяльності та виконанню поставлених завдань, що призведе до досягнення цілей боротьби зі злочинністю.

Між суб'єктами інтегрованого управління кордонами має бути налагоджений чіткий механізм обміну інформацією про: видачу віз, в'їзд в Україну (виїзд з України) іноземців та осіб без громадянства, їх тимчасове перебування в Україні, відмову або заборону в'їзду іноземцям та особам без громадянства в Україну, продовження (скорочення) строку їх перебування в Україні, вчинені правопорушення, приймання та передавання іноземців та осіб без громадянства відповідно до угод про реадмісію осіб, а також статистичною та аналітичною інформацією з питань протидії незаконному переміщенню через державний кордон наркотичних засобів, зброї, боєприпасів та вибухових речовин тощо [2, с. 255].

З цією метою в рамках створення чотирирівневої системи контролю за в'їздом та перебуванням в Україні іноземців та осіб без громадянства здійснюються такі заходи:

1) створення баз даних про іноземців та осіб без громадянства, які подали заяву про оформлення візи для в'їзду в Україну, у тому числі тих, яким було відмовлено в їх видачі, та визначення механізму обміну зазначеною інформацією між суб'єктами інтегрованого управління кордонами;

2) організація обміну інформацією з питань протидії незаконній міграції з прикордонними органами суміжних держав, міжнародними організаціями, установами та структурами, зокрема з Європейською агенцією з питань управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав — членів ЄС (FRONTEX), Інтерпол, Європол та іншими міжнародними правоохоронними установами;

3) створення міжвідомчих координаційних (віртуальних) аналітичних центрів з питань протидії незаконній міграції та іншій протиправній діяльності на державно-мордоні тощо [2, с. 256].

Сучасний стан системи інформаційного забезпечення оперативних підрозділів ДПСУ характеризується активною інформатизацією ОРД.

Інформаційно-аналітичні системи є одним із найважливіших інструментів прийняття рішень у сфері оперативно-розшукової діяльності. Їх розділяють на загальнодержавні (у межах правоохоронного відомства), регіональні (обласні) і місцеві (міські, районні).

Для всіх видів інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності важливе значення мають точність, кількість, якість інформації, її вірогідність і своєчасність, однак найбільш важливим є ефективне використання інформації для ви-

явлення, попередження, припинення й розкриття злочинів у прикордонній сфері і виконання інших завдань, поставлених перед оперативними підрозділами охорони державного кордону. Ці обліки призначені для:

- попередження, розкриття й розслідування злочинів;
- попередження й виявлення адміністративних правопорушень;
- підтвердження наявності або відсутності відомостей про залучення особи до кримінальної відповідальності, його судимості, реабілітації, часу й місця відбування покарання, установлення місцезнаходження розшукуваних осіб;
- установлення особистості по невідомих трупах і суб'єктів, що приховують свої анкетні дані;
- установлення особистості людей, нездатних за станом здоров'я або за віком повідомити дані про себе на прикордонній території чи у випадку перетину ними кордону.

В інтересах оперативних служб розробляється єдина система збору, накопичення й обробки оперативно-розшукової інформації. Основним елементом цієї системи є типовий Автоматизований банк даних (АБД) оперативно-розшукового й профілактичного призначення, що забезпечує перехід від рішення локальних завдань до комплексної обробки інформації про об'єкти обліку ОВС і надає можливість накопичення, пошуку й видачі відомостей значно більшого обсягу, чим раніше, особливо при використанні аналітичних масивів ручних картотек. АБД являє собою систему, що складається із джерел формування й надання первісної й коригувальної інформації, інформаційної бази, технічних і програмних засобів реалізації, споживачів інформації інформаційного апарату, що забезпечує функціонування АБД. До складу АБД включаються дані про події, осіб, предмети. Структурно АБД розділяється на АБД районного (міського), обласного й державного рівнів. Первинними документами АБД є: інформаційно-пошукова карта (ІПК) на особу й злочин; інформаційно-пошукова карта на предмет (ІПК-В); інформаційно-пошукова карта на зброю громадян і організацій (ІПК-Р)

Автоматизована інформаційна система АІС «Статистика-МВД» забезпечується кримінальною, оперативно-розшуковою й адміністративною статистичною інформацією, удосконалює системи статистичного обліку й звітності про злочини, осіб, які їх вчинили, результати оперативно-розшукової, адміністративної, профілактичної діяльності органів внутрішніх справ (ОВС).

Інформаційно-пошукова система ІПС «Оріон» призначена для обробки, накопичення й аналізу оперативної інформації щодо осіб, які готувлять або вчинили тяжкі злочини й проходять по справах оперативного обліку й за повідомленнями негласного апарату становлять оперативний інтерес для інших ОВС України.

Інформаційна підсистема «Оріон - П» (Насильство) створена для обліку злочинів проти особистості і є допоміжною для функціонування ІПС «Оріон».

В інформаційній мережі ОВС України функціонують такі інформаційні підсистеми, як «ІБД», «Розшук», «ОДК», «Упізнання», «Наркобізнес», «Арсенал» і ін., що ефективно використовуються в ОРД у прикордонній сфері.

Серед основних шляхів удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення інтегрованого управління кордонами: узгодження (формалізація) підходів щодо збирання, оцінки і документування інформації; організація системного обміну інформацією (інформаційної взаємодії); надання доступу заінтересованим державним органам до власних баз даних (інформаційних масивів) і створення спільних баз даних; забезпечення аналітичної підтримки оперативних і стратегічних рішень, спільне прогнозування у сфері інтегрованого управління кордонами; застосування новітніх технологій у сфері оброблення інформації, її зберігання та передачі та забезпечення захисту інформації, зокрема персональних даних [2, с. 255; 3, с. 17].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зазначимо, що метою управління оперативно-розшуковою інформацією у сфері інтегрованого

управління кордонами є об'єднання даних і покращення їх якості на всіх рівнях шляхом: збирання відповідної інформації; зберігання інформації; аналізу і оброблення даних відповідно до потреб; передачі / поширення (відкриття доступу) до зібраної / проаналізованої / обробленої / систематизованої інформації для суб'єктів інтегрованого управління кордонами, інших заінтересованих сторін залежно від їх потреб і місця в системі інтегрованого управління кордонами. Електронні інформаційні бази даних створюють основу ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності у прикордонні та потребують постійного матеріально-технічного та програмного оновлення

Література:

1. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Ч.1: Підручник-Харків : Вид-во Нац. ун.-ту внутр. справ, 2002. - 336 с.
2. Інтегроване управління кордонами : підручник / М. М. Литвин. – Хмельницький : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, 2012. – 416 с.
3. Махнюк А.В. Окремі аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення інтегрованого управління кордонами в сучасних умовах / А.В.Махнюк // Наука і оборона. – 2011. – № 2. – С. 15 – 18.
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 22. - Ст. 303.